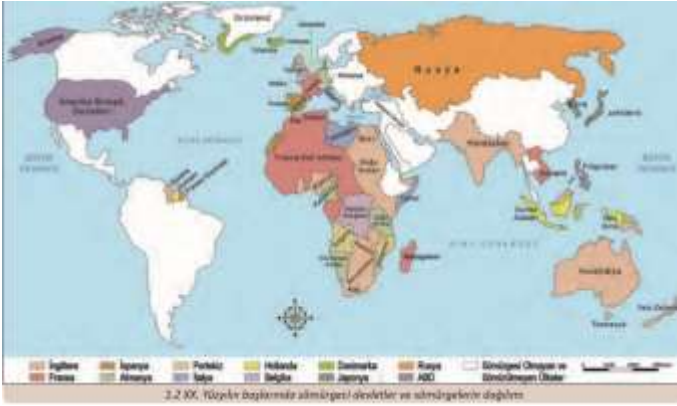

Uyanan Avrupa ve Tükenen Osmanlı

Coğrafi keşifler ile yeni kıtalar ve yeni ticaret yolları bularak zenginleşen Avrupa karşısında Osmanlılar ise kontrollerindeki ipek ve baharat yolunun işlerliği-önemi azaldı, gümrük(vergi) gelirleri büyük ölçüde azaldı.

Avrupalıları yeniden Osmanlı pazarına çekmek amacıyla gümrük vergileri düşürülerek Fransa, İngiltere... gibi devletlerle Kapitülasyon antlaşması yapıldı. Ancak bu devletler sanayi inkılabını yapmıştı, Osmanlılardan sadece hammadde satın aldılar, işlenmiş-sanayi ürünleri sattılar. **Osmanlı, Avrupalıların hammadde alıp sanayi ürünleri sattıkları açık pazara dönüşmüştü.**

Yapılan savaşlar üst üste yenilgiyle sonuçlandı. Savaşlarla birlikte toprak da kaybedildi. Savaş masrafları ekonomiyi iyice sarstı. **Dış borçlarını ödeyemeyecek duruma düşünce, alacaklı devletler Genel Borçlar İdaresi'ni(Düyun-u Umumiye) kurarak, Osmanlı Hazinesine ait bazı vergi gelirlere el koymuşlardı.** Bu durum Osmanlı Devleti'nin ekonomik bağımsızlığını kaybetmesi demektir.

400 yılı aşkın süre Balkan(Rumeli) coğrafyasında hoşgörü ve adalet ile yöneten Osmanlı yönetimi altında Türk, Rum, Bulgar, Sırp, Ermeni, Yahudi, Arnavut, Boşnak gibi Müslüman ve gayrimüslim milletler Osmanlı hâkimiyeti altında asırlardır bir arada ve huzur içinde yaşamışlardı.

20. yy.ın ortasından itibaren Rumeli'nin büyük bölümünü kaybedildi. *Neden?

= Çok milletli bir İmp. olan Osmanlı ülkesindeki azınlıkların Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik fikrinin etkisiyle çıkan isyanlar.

Milliyetçilik, her milletin kendi bağımsız devletine sahip olma hakkını savunur.

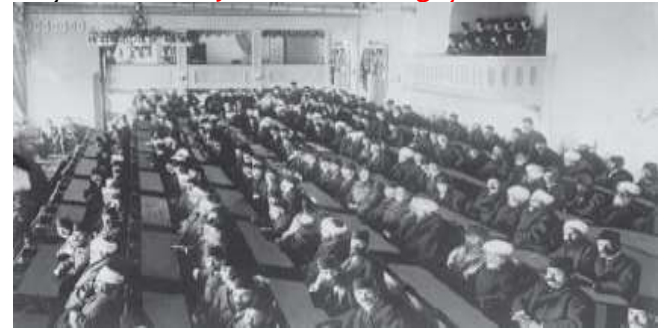
- Osmanlı toprakları ile ilgili sömürgeleştirme planları olan İng., Fr., Rusya gibi devletlerin bu isyanları kışkırtıp, desteklemesi
- Balkan coğrafyasının yenilikçi fikirlerin yayıldığı Batı Avrupa'ya yakın olması

Azınlık-Milliyetçi isyanları devleti dağılma noktasına getirdi. Devleti dağılmaktan kurtarmak isteyen bazı yönetici ve aydınlar çeşitli fikirler geliştirdiler. Bunlar; Osmanlıcılık, İslamcılık (Ümmetçilik), Türkçülük(Turancılık) ve Batıcılık...

Osmanlıcılık; Bazı aydınlar dil, din, ırk ayrımı yapılmaksızın Osmanlı kimliği altında birlik oluşturmaya çalıştılar. Böylece azınlıklar yönetimden memnun olacak-devlet parçalanmaktan kurtulacaktı. Bu fikir Jön-Türkler ve İttihatçılar tarafından da desteklendi.

Osmanlıcılık fikrinin etkisi ile Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanı ilan edildi; azınlık(gayrimüslimlerin) hakları yasal güvence alındı, Müslümanlarla eşit haklara kavuştular. Meşrutiyet yönetimine geçilerek halka-gayrimüslimlere seçme hakkı verildi, halk yönetime ortak oldu. Mebusan Meclisi'nde 69 Müslüman vekil yanında 46 azınlık vekili vardı. Ancak tüm bu yapılara karşın **azınlıklar isyan etmekten vazgeçemediler.**

İslamcılık(Ümmetçilik), Müslüman milletleri(Türkler, Kürtler, Araplar, Arnavutlar...) Osmanlı Halifesi etrafında birleştirerek devletin yıkılmasının önlenmesi amaçlanıyordu. Mehmet Akif ve Padişah II. Abdülhamit tarafından da desteklenen İslamcılık düşüncesi I. Dünya Savaşı yıllarında bazı Arap liderlerinin Osmanlı Devleti'ne isyan etmesi sonucu geçerliğini kaybetti.

Bazı aydınlar devletin kurtuluşunu Batılılaşma fikrinde aradılar. Batıcılık adı verilen bu fikrin savunucuları, Avrupa'daki gelişmelerin örnek alınarak devletin modernleştirilmesi gerektiğini düşünüyorlardı.

Tevfik Fikret gibi aydınlarca savunulan bu düşünce Atatürk Dönemi'nde inkılaplar yapılırken de etkili oldu.

Türkçülük(Turancılık) fikrini savunan aydınlar, Türk milletine dayanarak - yönetici kesim Türklerden oluşacak, Türk toplulukları(Azeri, Özbek, Kırgız, Kazak...) arasındaki birliğin sağlanarak devletin kurtulabileceğine inanıyorlardı. Mehmet Emin (Yurdakul), Ziya Gökalp, Namık Kemal gibi aydınlarca savunulan bu fikir, azınlıkların ayrılmasıyla daha da güçlendi. Türkçülük fikri, Millî Mücadele'nin kazanılmasında da etkili oldu.

1909 yılının nisan ayında, meşrutiyet karşıtları İstanbul'da isyan çıkardılar. 31 Mart Vakası diye tarihe geçen bu olay üzerine meşrutiyeti korumak isteyen İttihat ve Terakki üyesi subaylar, Selanik'te, Hareket Ordusu adında bir ordu hazırladılar. Kurmay başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı bu ordu, İstanbul'a gelerek isyanı bastırdı. Ardından II. Abdülhamit tahttan indirilerek yerine V. Mehmet Reşat getirildi (1909). 31 Mart Vakası'ndan sonra devletin yönetimi büyük ölçüde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kontrolüne geçti.

Mavi Gözlü Çocuk Mustafa

Selanik'te doğan Mustafa'nın ailesi Osmanlıların Anadolu'dan Rumeli'ye iskân ettirilen Türkmenlerdendir.

Gazi'nin doğduğu Selanik, limana ve demiryolu ulaşımına sahip olduğundan dolayısıyla ticaretin geliştiği, Osmanlı ülkesinin en önemli 3 kentinden biri idi. Bu durum onu batı(Avrupa) ile yakınlaştırmıyor-etkileşim içerisinde olmasına imkân veriyordu.

Avrupa'dan gelenler yalnızca ticaret yapmıyor; kıyafetleri ile, yemekleri ile, müzikleri ile, davranışları ile, düşünceleri ile de insanları etkiliyorlardı..

Bu durum onun fikir hayatını-kişiliğini nasıl etkileyecektir?

Yeniliklere açık, batıcılık fikrini benimseyen

Mustafa Kemal'in çocukluk ve gençlik yıllarının farklı milletlerin iç içe yaşandığı ve yeni fikirlerin tartışıldığı Makedonya'daki Selanik-Manastır şehirlerinde geçmesi, onun hoşgörülü ve demokratik bir kişiliğe sahip olmasında büyük rol oynadı.

Farklı milletlerin-dinlerden insanların bir arada yaşaması kültürel zenginliği-çeşitliliği ortaya çıkarmıştır.

Osmanlı parçalanmasının ilk ve en yoğun olarak yaşandığı coğrafyada doğan, çocukluğunu ve eğitim hayatını geçirecek olan Gazi'nin bu soruna duyarlı olması, kafa yorması kaçınılmazdı. Arkadaşları ile Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurmuştur.

* Bu durum onda hangi fikirleri benimsediğini kanıtlar?

vatanseverlik- (Türkçülük), tam bağımsızlık fikirlerini benimsediğini

Atatürk, aile hayatına büyük önem vermiştir. Bu anlayışını o zamanki geleneklerin aksine nikâh töreni sırasında eşi Latife Hanım ile birlikte hazır bulunarak göstermiştir(→yenilikçi). Aynı şekilde yurt gezilerine de yine onunla beraber çıkarak millete örnek olmak istemiştir.

1. Sosyal bilgiler öğretmeni, İnkılap Tarihi dersinde Atatürk'ün doğup büyüdüğü Selanik ve Manastır şehirlerini anlatırken bir öğrencinin sorusuna, "Rum, Bulgar, Sırp, Yahudi ve Ermeni gibi milletler bir arada yaşamıştır." cevabını vermiştir. Buna göre öğrenci, öğretmenine aşağıdaki sorulardan hangisini sormuştur?

- A) Atatürk'ün okul hayatında başarılı olmasında neler etkilidir?
- B) Atatürk'ün yaşadığı şehirlerdeki kültürel farklılığın sebebi nedir?
- C) Atatürk'ün Millî Mücadele lideri olmasının nedeni nedir?
- D) Atatürk'ün tüm dünya tarafından tanınmasında neler etkili olmuştur?

5. • Liman ve demir yolu ile ülkenin ve dünyanın farklı yerleriyle irtibat hâlindeydi.
• Ticari önemi nedeniyle çok sayıda yabancı tüccar tarafından ziyaret ediliyordu.
• Avrupa'da basılan gazete, dergi ve kitapların kolayca temin edilebildiği bir yerdi.

Selanik'e ait bu özelliklerden yola çıkarak şehirle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Eğitim öğretim imkânları gelişmiştir.
- B) Din ve vicdan hürriyeti vardır.
- C) Kültürel etkileşime açıktır.
- D) Milliyetçilik akımı etkilidir.

2. Osmanlı Devleti'nin çöküş sürecinde devletin varlığını sürdürmek ve dağılmasını önlemek için bazı fikir akımları geliştirilmiştir. Bu fikir akımlarından biri de Osmanlıcılıktır. Osmanlıcılık akımı, Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayanları hangi din ve soydan olursa olsun kaynaştırarak bir "Osmanlı Milleti" oluşturmayı amaçlamıştır. Ancak Osmanlıcılığın gerçekçi bir çözüm olmadığı kısa sürede görülmüştür.

Buna göre aşağıdaki gelişmelerden hangisi Osmanlıcılık akımının geçerliliğini yitirmiş olduğunun bir göstergesidir?

- A) Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri yanında savaşa girmesi
- B) Müslüman olmayanlara bütün devlet memurluklarına atanabilme hakkının verilmesi
- C) Mebusan Meclisinde tüm Osmanlı unsurlarına temsil hakkının verilmiş olması
- D) Balkan milletlerinin isyan edip Osmanlı Devleti'nden ayrılması

Mustafa Kemal Okulda

Mahalle Mektebi
Şemsi Efendi İlkokulu
Selanik Mülkiye Rüştiyesi
Selanik Askeri Rüştiyesi
Manastır Askeri İdadisi
İstanbul Harp Okulu
İstanbul Harp Akademisi

Mektep; ilkokul Rüştiye; ortaokul
İdadi-Sultani; lise

Gazi'nin ailesi çocuklarının eğitimine önem veriyorlardı. Gazi'nin önce dini ağırlıklı eğitim veren mahalle mektebine yazılıp, kısa süre sonra modern-batılı tarzda eğitim yapan Şemsi efendi okuluna gitmiştir. Bu durum neyi kanıtlar?

Osmanlı ülkesinde eğitim birliği olmadığını, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde ağırlıklı olarak dinî derslerin verildiği medreselerin yanında Avrupa tarzında eğitim veren modern okullar, yabancı devletlerin açtığı okullar ve azınlık okulları bulunuyordu.

Azınlık okulları ve yabancı okulların devlet denetimi dışında olması ve her okulun kendi müfredatını uygulaması, değer yargıları-dünyaya bakışları farklı nesillerin ortaya çıkışını ve toplumda kültür çatışmalarına yol açıyordu.

Mustafa Kemal'in Selanik sokaklarında gördüğü üniformalı subaylar, onun askeri okula yazılmasında etkili olacaktır.

"Güzel söylemek ve yazmak isteği kalıcı idi. İstanbul'daki Harp Okulunda ders aralarında kompozisyon alıştırmaları yapıyorduk. Saati elimize alıyor 'Bu kadar dakika sen, bu kadar dakika ben söyleyeceğim.' diye yarışmalar düzenliyor ve tartışmalar yapıyorduk. Okulun öğrencileri arasında okunmak üzere el yazımızla bir okul gazetesi çıkardık. Sınıf içinde küçük bir teşkilatımız vardı. Ben gazetenin yönetim kurulunda idim. Gazetenin yazılarını çoğunlukla ben yazıyordum."

* Bu paragraf onun hangi kişilik özelliklerini kanıtlamaktadır?

Çok iyi bir hatip olarak askerlikte-siyasette önplana çıkacak, lider olarak arkadaşları-Türk milleti tarafından benimsenecektir.

Edebiyata olan ilgisi sonucunda; şiir yazma denemelerinde bulundu. Ancak öğretmenlerinin, şiirin onu askerlikten uzaklaştıracağı yönündeki uyarıları üzerine bu hevesten vazgeçti.

Gazi, Manastır Askeri İdadisi'nde öğrenci iken Balkanlardaki kargaşa ortamı içinde, 1897'de Türk-Yunan savaşı başladı. Öğrenci olduğu halde orduya katılmak için okuldan kaçtı, ancak bir akrabasının müdahalesi nedeniyle okula geri dönmek zorunda kaldı. Bu olay, onun hangi fikirlere yakın olduğunu göstermektedir?

Türkçülük-vatanseverlik

Selanik'e izinli olarak döndüğünde Fransızca dersleri almıştır.

*Fransızca'yı çok iyi okuyup-anlaması, Fransız yazarları takip etmesi onu nasıl etkilemiş olabilir?

Batıdan gelen fikirlere(cumhuriyet, laiklik, milliyetçilik, eşitlik, akılcılık ve bilimsellik) açık bir insan olmasını, batıcılık fikrini benimsemesine, yenilikçi bir kişi olmasına zemin hazırlamıştır.

* Gazi'nin tarih dersine olan ilgisi, onun kişiliğini nasıl etkilemiş olabilir?

Vatansever- Türkçü bir insan olmasını sağlayacaktır

1899'da İstanbul'da Harp Okuluna girmiş, ardından devam ettiği Harp akademisinden 1905'te Kurmay Yüzbaşı rütbesi ile mezun oldu.

* Okulda ülke sorunları ile ilgilenmesi, düşüncelerini açıkça ifade etmesi, onun hangi kişilik özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir?

Cesur, açıksözlü, vatansever, bağımsızlığa düşkün

Avrupalı-modern tarzda eğitim alması ► Batıcılık ve çağdaşlaşma fikrini
Askeri okulda eğitim alması ► Türkçülük ve vatanseverlik fikirlerini benimsemesine ortam hazırlamıştır.

1. "Mustafa Kemal'in öğrenim gördüğü yıllarda Osmanlı Devleti sınırları içerisindeki okullarda eğitim birliğinden söz etmek mümkün değildi." diyen bir tarihçi, aşağıdakilerden hangisini bu düşünce-sine kanıt olarak gösterir?

- A) Mustafa Kemal, Harp Okulunda iken Batı'daki gelişmeleri takip etmek için Avrupa'dan dergiler getirtti ve kendi çabasıyla Fransızcasını geliştirmeye çalıştı.
- B) Mustafa Kemal'in öğrencilik yıllarında Osmanlı Devleti'nde farklı kurumlarca yönetilen modern okullar, azınlık okulları, yabancı devlet okulları ve medreseler vardı.
- C) Asker olmak isteyen Mustafa Kemal, annesinden habersiz girdiği askeri okul sınavını kazandı ve Selanik Askeri Rüştiyesine başladı.
- D) Mustafa Kemal, Manastır Askeri İdadisinde öğrenci iken yerli ve yabancı fikir adamlarının eserle-rini okudu.

2. Mustafa Kemal'in öğrenim gördüğü dönemde ülkede; bir tarafta geleneksel öğretime devam eden medreseler, diğer tarafta modern mekteplerle birlikte, askerî okullar ve çeşitli meslek okulları eğitim öğretim faaliyetlerinde bulunuyordu. Bunun yanında ülkede yaşayan gayrimüslimlerin açtıkları azınlık okulları da vardı. Bu okulların her biri kendi amaçları doğrultusunda eğitim yapıyordu. Bu karışık durum ülkede, düşünce ve bilgi birikimi yönünden farklı kuşaklar yetişmesine neden oluyordu.

Bu parçadan, Mustafa Kemal'in öğrenim gördüğü dönemdeki eğitim öğretim sistemi ile ilgili aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılamaz?

- A) Farklı fikir ve anlayışa sahip insanlar yetişirecek yapıdadır.
B) Değişik inançlara öğrenim imkânı tanınmıştır.
C) Eğitim alanında Avrupa'dan etkilenilmiştir.
D) Ülkede eğitim birliği sağlanmıştır.

6. Mustafa Kemal, Manastır'da yaşadığı dönemde vatan ve hürriyet şairi Namık Kemal'den ve eserlerinde Türkçülüğü ön plana çıkaran Mehmet Emin Yurdakul'dan etkilenmiştir. Tarih öğretmeni Kolağası Mehmet Tevfik Bey'in dersleriyle de tarih bilinci gelişmiştir. Bu dönemde ayrıca Avrupalı düşünürlerin kitaplarını okumaya başlamış, onların hürriyet, özgürlük ve cumhuriyet ile ilgili düşüncelerinden faydalanmıştır.

Verilen bilgilerden hareketle Manastır şehri, Mustafa Kemal'i daha çok hangi açıdan etkilemiştir?

- A) Eğitim - öğretim hayatı
B) Fikir hayatı
C) Aile hayatı
D) Sosyal hayatı